

Asia: VN/23654/2021/

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle arkistointilaksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ehdotettu arkistointilaki ja muutokset tiedonhallintalakiin ovat tarpeellisia. Yleisesti ottaen esitysluonnos on kannatettava ja vastaa tarpeeseen.

Ehdotetussa laissa määritelmät ja soveltamisala on hajautettu useisiin säännöksiin, mikä osaltaan kuitenkin vaikeuttaa lain ymmärtämistä ja soveltamista. Lisäksi julkisuuslain ajantasaistamisen siirtyminen vaikeuttaa arkistointilain, tiedonhallintalain ja julkisuuslain muodostaman kokonaisuuden yhtenäistämistä. Arkistointilaissa olisi tästä huolimatta pyrittävä välttämään sellaisia viittauksia muuhun lainsäädäntöön, jotka johtavat kehäpäätelmän kaltaiseen tulkintaan. Voimassa olevassa sääntelyssä viranomaisen asiakirja on osoittautunut erityisen vaikeasti tulkittavaksi juuri tästä syystä. Ehdotettu laki ei selkeytä tulkintaa. Esimerkiksi ehdotuksen 3 §:n 1 mom. 1 kohdassa määritellään viranomaisen asiakirja viittauksella julkisuuslakiin, kun taas 6 §:ssä määritellään viranomaisen asiakirja 2 luvun osalta, mutta termiä käytetään myös 4 luvun 18 §:ssä.

Hallituksen esityksessä on arvioitu kustannussäästöjen realisoituvan viranomaisissa nopeastikin, kun pitkäaikaissäilytykseen soveltuvia järjestelmiä ei tarvitsisi hankkia. Toimijoille jää kuitenkin myös aineistoa, jonka määräaikainen säilytysaika on pitkä, mutta jota ei ole määrätty arkistoitavaksi (esim. rakentamiseen ja palvelussuhteisiin liittyvää aineistoa). Asianhallintajärjestelmiä ei ole suunniteltu pitkäaikaissäilytykseen, joten todennäköisesti toimijoiden on hankittava arkistointijärjestelmiä tämän aineiston säilyttämistä varten.

Hallituksen esityksessä todetaan, että digitointitoiminnassa tulisi ottaa huomioon saavutettavuusvaatimukset. Olisi tärkeää, kuten esityksen sivulla 27 tavoitteena mainitaan, että tiedostoformaattia ei tarvitsisi muuttaa ennen aineiston siirtoa Kansallisarkistolle, vaan natiiviformaatti riittäisi. Kansallisarkiston nykyinen ohjeistus on tältä osin hieman ristiriitaisa, sillä analogisen aineiston takautuvaa digitointia koskeva ohje (KA/20919/30.01.00/2024) sallii vain kuvaformaattit. Kuitenkin toisaalla todetaan, että Kansallisarkisto vastaanottaa aineistoa useissa formaateissa (Vastaanotettavia tiedostoja koskevat vaatimukset -ohje). Olisikin tärkeää arvioida ohjeistuksen ajantasaistamista ja tarkentamista vastaamaan ehdotettua arkistointilakia.

Lakiesityksen 13 §:ssä säädettäisiin, että asiakirjojen siirtäminen kansalliseen tietovarantoon voidaan toteuttaa tiedonhallintalain 21 §:ssä tarkoitetun ajan kuluessa, eli ennen kuin säilytysaika alkuperäiseen käyttötarkoitukseen on päättynyt. Lakiesityksessä todetaan, että tällainen siirto olisi mahdollista, jos tietoaineiston käyttötarpeet ovat ensisijaisesti tutkimukseen perustuvia. Keskeistä on ratkaista kuitenkin se, miten tämän kaltaiseen tietoaineistoon liittyvät vastuut järjestetään tilanteessa, jossa samaan tietoaineistoon kohdistuu sekä alkuperäisiä käyttötarpeita että tutkimuksellisia tarpeita, mutta tietoaineisto ja rekisterinpitäjäyys ovat siirtyneet Kansallisarkiston vastuulle. Lähtökohtaisesti esitys on kuitenkin kannatettava, sillä se antaisi organisaatioille joustoa, mikäli asiakirjat halutaan siirtää arkistoon jo ennen säilytysajan päättymistä.

Lakiehdotuksessa Kansallisarkiston määräyksenantovallasta on säädetty aiempaa täsmällisemmin. Arkistointia koskevan ohjauksen velvoittavuus on ollut osittain epäselvää. Tällä on myös kustannusvaikutuksia lain soveltajille: suositukset jättävät enemmän harkintavaltaa toteutuksen tavalle ja laajuudelle kuin juridisesti velvoittavat määräykset.

Lakiesityksen 14 §:ssä säädettäisiin muiden viranomaisten asiakirjojen siirtämisestä kansalliseen arkistotietovarantoon. Ehdotettu muutos on hyvä ja kannatettava. Esiitetty muutos ei kuitenkaan poista organisaatioilta tarvetta hankkia ja kehittää omia säilytysjärjestelmiä. Välivaiheen säilyttäminen ja tietojen siirtäminen aiheuttaa kustannuksia sekä saattaa aiheuttaa haittaa sekä tiedon eheydelle että käytettävyydelle.

Lisäksi olisi kannatettavaa, että Kansallisarkisto voisi jatkossa tehdä seulontapäätöksen useammalle toimijalle yhteisesti (kuten esim. opetustoimi). Lakiesityksessä arkistolain 10 §:ssä ehdotettu yleinen arkistointipäätös on kannatettava.

Tapiola Jukka
SASKY koulutuskuntayhtymä